

УДК 65.012.8
JEL classification: D81, M21, L21
[https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11\(16\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11(16))

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЄПІФАНОВА Ірина Юрївна

доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи,
Вінницький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-0391-9026>
e-mail: yepifanova@vntu.edu.ua

ШЕВЧУК Євгеній Григорович

здобувач вищої освіти,
Вінницький національний технічний університет
<https://orcid.org/0009-0006-0879-0942>
e-mail: yepifanova@vntu.edu.ua

У статті систематизовано підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства, узагальнено фактори впливу на економічну безпеку в розрізі внутрішніх та зовнішніх. До основних внутрішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства можна віднести: організаційно-правову форму та форму власності підприємства; ресурсний потенціал; виробничий потенціал; інформаційне забезпечення; рівень конкурентоспроможності підприємства; якість управління; фінансове забезпечення.

До основних зовнішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства віднесено економічну кон'юнктуру в регіоні, країні, світі в цілому; нормативно-правове середовище; технологічні зміни; міжнародне середовище; екологічні чинники; рівень соціально-економічного розвитку та воєнний стан. Систематизовано складові економічної безпеки та обґрунтовано доцільність врахування такої складової як енергетична безпека.

Ключові слова: економічна безпека; фактори впливу; енергетична безпека; фінансова безпека; кадрова безпека.

THEORETICAL ASPECTS OF ECONOMIC SECURITY IN CONTEMPORARY CONDITIONS

YEPIFANOVA Iryna, SHEVCHUK Yevhenii

Vinnitsia National Technical University

The article examines the theoretical aspects of economic security in contemporary conditions. The article systematises approaches to determining the essence of an enterprise's economic security and summarises factors influencing economic security in terms of both internal and external factors.

The components of economic security are systematised, and the expediency of considering such a component as energy security is substantiated.

The systematization of approaches to determining the essence of economic security allowed us to define economic security as the ability to counteract threats, adapt to changes and ensure an adequate level of functioning through competitive advantages and effective functioning.

The factors influencing the economic security of an enterprise are generally categorised into external and internal. The main internal factors influencing the economic security of an enterprise include: organizational and legal form, and form of ownership of the enterprise; resource potential; production potential; information support; level of competitiveness of the enterprise; quality of management; and financial support.

The main external factors influencing the economic security of an enterprise include the economic situation in the region, country, and the world as a whole; the regulatory and legal environment; technological changes; the international environment; environmental factors; the level of socio-economic development; and the presence of martial law.

The components of economic security are systematised, and the expediency of considering such a component as energy security is substantiated. The analysis revealed that economic security is a multifaceted concept comprising interconnected components. The complex functioning of the elements forms an integrated system of economic security of the enterprise, which ensures its ability to function effectively, respond promptly to the challenges of the external and internal environment and maintain long-term competitiveness. The interaction of the structural components of economic security is the foundation for ensuring the sustainable development of both an individual enterprise and the country's economy as a whole.

Keywords: economic security; influencing factors; energy security; financial security; personnel security.

Стаття надійшла до редакції / Received 20.07.2025

Прийнята до друку / Accepted 20.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Прагнення до досягнення певного стану та рівня безпеки є типовим для усіх живих істот ще з давніх часів. Зокрема, саме бажання досягнути певного рівня безпеки змушувало людей об'єднуватись, а страх бути вигнанцем сприяв тому, що люди дотримувались правил існування в межах певних об'єднань. Безпека як певний стан є предметом розгляду протягом досить тривалого періоду часу. Зокрема в 1943 р. А. Маслоу опублікував працю, в якій описав теорію людських потреб, відому як Піраміда Маслоу [1]. Потреба в безпеці

в цій піраміді віднесена до базових основних потреб. Питання безпеки в сучасних умовах розглядається вченими на різних рівнях: на міжнародному, державному, регіональному, рівні підприємств, рівні фізичних осіб.

В сучасних умовах для вітчизняних підприємств питання економічної безпеки є досить актуальним у зв'язку із економічними чинниками та військовою агресією. Питання економічної безпеки визначається тим, що значна кількість підприємств, розташованих на Сході країни, змушена релокуватись у ті частини країни, в яких не відбувається активних бойових дій. Значна кількість підприємств втратила своє майно у зв'язку із бомбардуванням. Суттєвими є й втрати персоналу у зв'язку із мобілізацією, загибеллю, виїздом за кордон.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед дослідників, які досліджують питання сутності, складових та факторів впливу на економічну безпеку підприємства, можна виділити наступних: Рудніченко Є., Яремчук О., Гайдук О., Петяк А. [2], Ткачук Г. О. [3], Коптева Г. М. [4], Мельник С. І. [5], Васильців Т. Г., Гринкевич С. С. [6], Джеджула В. [7] та інші.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість досліджень з питань, пов'язаних з економічною безпекою, потребує подальших досліджень питання, пов'язані із теоретичними аспектами економічної безпеки в сучасних умовах.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є систематизація підходів до визначення сутності та особливостей економічної безпеки в сучасних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Об'єктом дослідження економістів економічна безпека стала під час другої промислової революції, Великої депресії у США та під час Другої світової війни. На той період економічну безпеку ототожнювали із фінансовою стабільністю та виживанням підприємств за умов конкуренції [2].

На сьогодні існують різні підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємств вітчизняними вченими, які узагальнені в таблиці 1.

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності дефініції «економічна безпека» вітчизняними вченими

Автор	Економічна безпека – це
Ткачук Г. О. [3]	стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз стабільності економічного простору підприємства, які викликані трансформаційними процесами різного походження, щодо реалізації його корпоративних інтересів
Рудніченко Є., Яремчук О., Гайдук О., Петяк А. [2]	комплексна характеристика фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання, а її ефективність характеризується здатністю протистояти загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища та забезпечувати стійкість та захист ресурсів від ризиків
Коптева Г. М. [4]	комплексна характеристика стану захищеності економічних інтересів підприємства та їхньої узгодженості з наявним потенціалом і заявленими цілями, що дає змогу протистояти різним негативним факторам у процесі економічної діяльності
Мельник С. І. [5]	стан підприємства, при якому забезпечується захищеність кожного елементу та складової через ефективне використання ресурсів та застосування відповідних механізмів протидії/адаптації негативному впливу зовнішніх і внутрішніх загроз.
Васильців Т. Г., Гринкевич С. С. [6]	стан захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих чинників, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності
Єпіфанова І., Джеджула В. [7]	здатність протидіяти загрозам, адаптуватися до динамічних і випадкових змін та забезпечувати фінансову стійкість
Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.П. [8]	поєднання економічних, правових та інших умов, що забезпечують стійке функціонування і б) розвиток підприємства, його захищеність від негативного впливу дестабілізуючих факторів для реалізації цілей статутної діяльності і комерційних інтересів
Данілова Е. І. [9]	сукупність інструментів, засобів та заходів формування системи захисту всіх видів ресурсів, процесів, функцій та структур підприємства з метою недопущення втрат шляхом виявлення, попередження та зменшення негативного впливу небезпек та ризиків
Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А.А. [10]	стан захищеності, обумовлює фактори загроз та їх масштаби, вибір ефективних заходів протидії (операційні коригування, зміна бізнес-процесів або їх параметрів, стратегічні організаційні зміни, комбінування фінансового і страхового захисту, управління структурою капіталу, резервне фінансування), а також рівень використання фінансово-економічного потенціалу, що забезпечує можливість нівелювати негативний вплив економічних загроз
Зачосова Н. В. [11]	стан ресурсів та підприємницьких можливостей, що забезпечує, за умови ефективного управління ними, високий рівень захисту інтересів суб'єктів господарювання від негативного впливу наявних і потенційних загроз на процес їх задоволення, та дозволяє досягти мети їх створення

Автор	Економічна безпека – це
Барташевська Ю.М. [12]	комплекс заходів, реалізація яких дає змогу забезпечувати економічну стабільність підприємства та його розвиток за невизначеності внутрішнього і зовнішнього середовища та ризику інвестиційної діяльності
Васюткіна Н., Ваташук В. [13]	сукупність умов, які забезпечують захищеність економічного потенціалу підприємства, його фінансового стану та позиції на конкурентному ринку як від зовнішніх так і внутрішніх загроз, які спричинені несприятливими діями зовнішнього середовища, сприяють досягненню цілей функціонування підприємства в умовах конкуренції та господарського ризику
Штангрет А.М. [14]	гарантування стабільного та максимально ефективного функціонування підприємства сьогодні і високий потенціал розвитку в майбутньому
Гаркуша В.О., Єршова Н.Ю. [15]	стан, вільний від загроз економічним інтересам підприємства, обумовлений узгодженням у часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним стейкхолдерів через зони можливостей в системі «господарюючий суб'єкт – середовище»

Аналіз існуючих підходів показав, що зміст економічної безпеки більшістю вчених розглядається як стан захищеності підприємства. Окрім того, вчені розглядають економічну безпеку і як стан ефективного використання ресурсів та здатність до розвитку. На нашу думку, економічно безпечним підприємств може відчувати себе не лише за умови знаходження в стані захищеності від загроз, але й коли воно має конкурентні переваги, спроможне ефективно функціонувати та використовувати наявні ресурси. У випадку, коли підприємство не спроможне забезпечити конкурентні переваги в довгостроковій перспективі та неефективно використовуватиме свої ресурси, то існуватиме велика ймовірність втрати економічної безпеки.

Таким чином, економічна безпека підприємства – це спроможність за рахунок конкурентних переваг та ефективного функціонування протидіяти загрозам, адаптуватись до змін та забезпечувати належний рівень функціонування.

Система економічної безпеки підприємства формується з метою виявлення та уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз, економічних небезпек та ризиків для забезпечення ефективності діяльності підприємства у поточному та стратегічному вимірах враховуючи нестабільність конкурентного середовища [16; 17].

В процесі господарської діяльності підприємство має відносини із різними контрагентами, що спричиняє значну кількість факторів впливу на його економічну безпеку. У зв'язку із цим, важливим завданням забезпечення економічної безпеки є ідентифікація факторів впливу на економічну безпеку.

На думку Орлик О. В. всі фактори впливу на економічну безпеку можна умовно розділити на позитивні і деструктивні [18].

Васюткіна Н., Ваташук В. [13] вважають, що фактори впливу на економічну безпеку доцільно розглядати з точки зору комплексного рівня, функціонального рівня та предметного рівня. Комплексний рівень охоплює формування та постійне оновлення системи, передбачаючи поділ чинників на внутрішні й зовнішні, що безпосередньо пов'язані з конкурентним середовищем. Функціональний рівень відображає вплив окремих груп факторів, які відповідають ключовим складовим економічної безпеки підприємства. Предметний рівень забезпечує можливість цілеспрямованого аналізу конкретних чинників та визначення їхнього впливу на систему економічної безпеки підприємства.

Оскільки будь-яке підприємство з точки зору системного підходу є системою, яка має внутрішнє середовище, та на яке впливає зовнішнє середовище, важливим є поділ факторів, які впливають на економічну безпеку на зовнішні та внутрішні. Поділ факторів впливу на економічну безпеку на внутрішні та зовнішні можна зустріти в працях значної кількості вчених [5, 7, 9, 10, 12, 13, 18- 24].

На думку Крилова Д. В. найбільш важливими в сучасних умовах є ті зовнішні фактори впливу, які спричинені розгортанням воєнних дій на території України [22]. Це пояснюється тим, що розгортання воєнних дій призводить до катастрофічних наслідків, зокрема повної руйнації як певного регіону, так і окремого підприємства.

Виявлення ключових зовнішніх та внутрішніх загроз і небезпек дозволяє не лише визначити найбільш впливові чинники, що можуть як зміцнювати, так і підривати стійкість соціально-економічної системи підприємства, але й зрозуміти механізми їхнього впливу. Такі чинники формують рівень економічної безпеки, визначають здатність підприємства адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, протидіяти кризовим явищам та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Внутрішні фактори впливу на економічну безпеку характеризують ефективність процесу управління та спроможність менеджменту підприємства реагувати на вплив зовнішнього середовища (рис.1).

До основних внутрішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства можна віднести: організаційно-правова форма та форма власності підприємства; ресурсний потенціал; виробничий потенціал; інформаційне забезпечення; рівень конкурентоспроможності підприємства; якість управління; фінансове забезпечення.

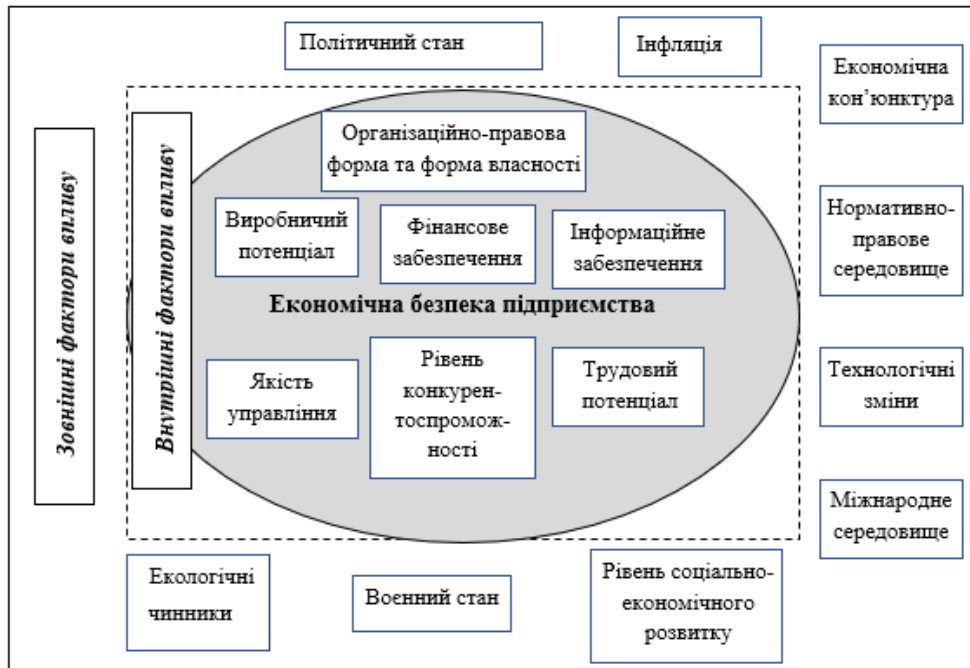

Рис. 1. Фактори впливу на економічну безпеку підприємства (складено за даними [5,7, 9, 10, 12, 13, 18- 24])

Зовнішні фактори впливу на економічну безпеку мають опосередкований вплив на економічну безпеку підприємства, проте за відсутності вчасного реагування можуть призвести до її втрати. Підприємство не спроможне впливати на зовнішні фактори впливу, проте має вчасно їх ідентифікувати та відреагувати для уникнення ситуації зменшення рівня економічної безпеки.

До основних зовнішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства можна віднести: економічну кон'юнктуру в регіоні, країні, світі в цілому; нормативно-правове середовище; технологічні зміни; міжнародне середовище; екологічні чинники; рівень соціально-економічного розвитку та воєнний стан.

Аналіз літературних джерел [24-30] показав, що економічна безпека є комплексним поняттям, який складається із складових, які є взаємопов'язаними (рис. 2).

Рис. 2. Складові економічної безпеки підприємства (складено на основі [24-31])

Фінансова безпека виступає однією з визначальних складових економічної безпеки і характеризується спроможністю підприємства підтримувати стабільність грошових потоків, забезпечувати достатній рівень ліквідності, мінімізувати боргове навантаження та ефективно управляти капіталом.

Інформаційна безпека охоплює захист конфіденційних та стратегічно важливих даних, протидію кіберзагрозам і мінімізацію ризиків промислового шпигунства. Інформаційна безпека набула особливої актуальності в період розвитку електронної торгівлі та маркетплейсів, електронних грошей.

Кадрова безпека полягає у формуванні високопрофесійного колективу, зниженні рівня плинності кадрів, функціонуванні дієвої системи мотивації та постійному підвищенні кваліфікації персоналу.

Виробнича безпека передбачає застосування сучасних технологій, гарантування безперебійного постачання сировини й матеріалів, підвищення енергоефективності виробничих процесів та контроль якості кінцевої продукції.

Технологічна безпека визначається рівнем інноваційності, захищеністю інтелектуальної власності та здатністю суб'єкта господарювання до адаптації в умовах динамічних змін ринкового середовища.

Правова безпека як складова економічної безпеки підприємства відображає рівень його захищеності від загроз, пов'язаних із недотриманням чинного законодавства, неправомірними діями контрагентів, конкурентів чи контролюючих органів, а також від ризиків втрати майнових і немайнових прав.

Інвестиційна безпека передбачає оптимальне залучення інвестиційних ресурсів, диверсифікацію джерел фінансування та управління інвестиційними ризиками.

В умовах зростання вимог до сталого розвитку дедалі більшого значення набуває екологічна безпека, що пов'язана з дотриманням природоохоронних норм, зменшенням негативного впливу виробництва на навколишнє середовище та використанням екологічно безпечних технологій. Соціальна безпека визначається створенням належних умов праці, забезпеченням соціальних гарантій працівників та розвитком корпоративної культури.

На сьогоднішній день на нашу думку в складі економічної безпеки важливо виділяти й таку складову, як енергетична безпека. Енергетична безпека підприємства є важливою складовою його економічної безпеки та визначається здатністю суб'єкта господарювання забезпечувати безперервний доступ до необхідних енергетичних ресурсів за прийнятними цінами та з належним рівнем надійності. Вона охоплює стабільність постачання електроенергії, газу, палива та інших енергоносіїв, оптимальне використання енергетичних ресурсів, впровадження енергоощадних технологій і підвищення рівня енергоефективності виробництва. Недостатній рівень енергетичної безпеки може призвести до перебоїв у виробничих процесах, зростання собівартості продукції та зниження конкурентоспроможності підприємства. Про важливість енергетичної безпеки зазначається і в роботі [25].

Якщо порівнювати між собою виробничу та енергетичну безпеку, важливо зазначити, що у контексті економічної безпеки підприємства виробнича безпека забезпечує безперебійність і стабільність виробничих процесів, застосування ефективних технологій, гарантування контролю якості та безпеки продукції, а також забезпечення ресурсами та матеріально-технічною базою задля виконання операційних завдань. Натомість енергетична безпека обґрунтовує можливість постійного, різноманітного й економічно доцільного доступу до енергоресурсів — електроенергії, газу, пального — на рівні, що дозволяє підтримувати функціонування виробництва, зменшити ризики перебоїв і забезпечити гнучкість реагування на зовнішні виклики.

Виробнича безпека фокусується на внутрішніх виробничих аспектах, а енергетична — на забезпеченні цих процесів ресурсами: її упевненість у доступності, цінній прийнятності та стійкості енергопостачання визначає міру реалізації виробничих планів. Таким чином, енергетична безпека виступає критичною основою, без якої не можливо гарантувати безпечне й ритмічне здійснення виробничої діяльності, а виробнича безпека в свою чергу забезпечує ефективність використання надійно поданих енергоресурсів в межах господарської системи підприємства.

Комплексне функціонування зазначених елементів формує інтегровану систему економічної безпеки підприємства, яка забезпечує його здатність до ефективного функціонування, своєчасної реакції на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища і збереження довгострокової конкурентоспроможності. Взаємодія структурних компонентів економічної безпеки є фундаментом для забезпечення стійкого розвитку як окремого підприємства, так і економіки країни загалом.

Окрім того, в літературі виділяють і інші складові економічної безпеки, зокрема соціальну, культурну, зовнішньоекономічну, корпоративну, кримінальну, інвестиційну та інші складові [26].

Таким чином, систематизація підходів до визначення сутності економічної безпеки дозволила визначити економічну безпеку як спроможність за рахунок конкурентних переваг та ефективного функціонування протидіяти загрозам, адаптуватись до змін та забезпечувати належний рівень функціонування.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В результаті проведеного аналізу можна відзначити, що систематизація підходів до визначення сутності економічної безпеки дозволила визначити економічну безпеку як спроможність за рахунок конкурентних переваг та ефективного функціонування протидіяти загрозам, адаптуватись до змін та забезпечувати належний рівень функціонування.

Узагальнено фактори впливу на економічну безпеку підприємства в контексті зовнішніх та внутрішніх. До основних внутрішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства можна віднести: організаційно-правова форма та форма власності підприємства; ресурсний потенціал; виробничий потенціал; інформаційне забезпечення; рівень конкурентоспроможності підприємства; якість управління; фінансове забезпечення.

До основних зовнішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства віднесено економічну кон'юнктуру в регіоні, країні, світі в цілому; нормативно-правове середовище; технологічні зміни; міжнародне середовище; екологічні чинники; рівень соціально-економічного розвитку та воєнний стан.

Систематизовано складові економічної безпеки та обґрунтовано доцільність врахування такої складової як енергетична безпека.

Література

1. Maslow, A. A Theory Of Human Motivation. Psychological Review, 1943. №50, 370-390. <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

2. Рудніченко Є., Яремчук О., Гайдук О., Петяк А. Економічна безпека підприємства: теоретичні основи і сучасний погляд. *Development Service Industry Management*. 2024. № 4, С. 316–320. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8\(47\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8(47)).
3. Ткачук Г. О. Економічна безпека підприємства харчової промисловості за умов трансформаційних перетворень: теоретико-методологічні засади : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.М., 2020. 428 с.
4. Коптева Г. М. Дефініція поняття «економічна безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 6 (23). С. 297-302.
5. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.
6. Васильців Т. Г., Гринкевич С. С. Формування середовища економічної безпеки підприємництва в Україні. *Економічний часопис ХХІ*. 2015. № 3–4(1). С. 24–27.
7. Єпіфанова І., Джеджула В. Сучасні технології управління економічною безпекою підприємств в умовах невизначеності. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2025. №338(1). С. 574-577.
8. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.Ш. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія. Х.: Інжек, 2006. 240 с.
9. Данілова Е. І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства: монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 342 с.
10. Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А.А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 259 с.
11. Зачосова Н. В. Теоретико-методичні засади побудови системи економічної безпеки фінансових установ. *Вісник Черкаського Університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. №1. С. 44-55.
12. Барташевська Ю.М. Економічна безпека підприємства: фактори впливу та шляхи забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 189-194.
13. Васюткіна Н., Ватащук В. Фактори впливу на формування системи економічної безпеки підприємства в умовах динамічності конкурентного середовища. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-39>.
14. Штангрет А.М., Котляревський Я.В., Караїм М.М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення. Л.: УАД, 2012. 288 с.
15. Гаркуша В.О., Єршова Н.Ю. Систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства». *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>.
16. Сафонік Н., Дудік А. Особливості формування системи економічної безпеки авіапідприємств в умовах трансформаційних перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-94>.
17. Ареф'єва О., Титикало В., Коваленко Н. Економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств при нестабільності зовнішнього середовища. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка. 2023. 16(32). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03).
18. Орлик О. В. Аналіз факторів впливу на економічну безпеку підприємств та методи захисту від загроз і нейтралізації їх наслідків // *Тренди та інновації в сучасній економіці: колективна монографія / за заг. ред. О. С. Іванілова*. – Харків: ХНУБА, 2015. – С. 154-165.
19. Драгун А. О. Визначення системи чинників, що впливають на економічну безпеку підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 34. С. 64-71.
20. Гринкевич С., Когут М., Станкевич М. Еволюція теоретичних концепцій економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-70>.
21. Bilomistniy, O. M., Bilomistna, I. I., & Galushko, Y. P. Influence external and internal factors to financial security of enterprise. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2017. №1(22). P. 105–111. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i22.109935>.
22. Крилов Д. В. Характеристика загроз економічній безпеці підприємства в сучасних умовах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024 № 13. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-04-07>.
23. Васюткіна Н. В., Смірнова А. С. Формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки підприємства як засобу підвищення конкурентоспроможності. *Бізнес Інформ*. 2022. №9. С. 53–59. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-9-53-59>.
24. Сімкова Т., Копча Ю. Стратегічні імперативи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах інноваційного розвитку під впливом невизначеності і ризиків. *Економічний аналіз*. 2025 рік. Том 35. № 1. С. 167-177. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.167>
25. Smal T, Wierprow J. Energy Security in the Context of Global Energy Crisis: Economic and Financial Conditions. *Energies*. 2023; 16(4):1605. <https://doi.org/10.3390/en16041605>.

26. Revko A., Tulchynska S., Tkachenko T. Economic security of an industrial enterprise in competitive conditions. *Research Papers in Economics and Finance*. 2021. Vol. 5, No. 1, p. 76-84. DOI: 10.18559/ref.2021.1.6.
27. Кургузенкова Л.А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економіка і суспільство*. 2015. №1. С. 31-34.
28. Зайченко К. С., Діма Н. І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8900>.
29. Мельник С. І. Адаптивне управління фінансовою безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10271>.
30. Єпіфанова І., Джеджула В., Розводюк О., Шевчук Д. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Innovation and Sustainability*, 2023. (1), 8–14. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.8.14>
31. Вітюк А., Куран О. Інтегральне оцінювання фінансової складової економічної безпеки машинобудівних підприємств. *Innovation and Sustainability*, 2022 (4), 147–159. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.147.159>.

References

1. Maslow, A. A Theory Of Human Motivation. *Psychological Review*, 1943. №50, 370-390. <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>
2. Rudnichenko Ye., Yaremchuk O., Haiduk O., Petiak A. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: teoretychni osnovy i suchasnyi pohliad. *Development Service Industry Management*. 2024. № 4, S. 316–320. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8\(47\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8(47)).
3. Tkachuk H. O. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva kharchovoi promyslovosti za umov transformatsiynykh peretvoren: teoretyko-metodolohichni zasady : monohrafiia. Mykolaiv : FOP Shvets V.M., 2020. 428 s.
4. Koptieva H. M. Definiitsia poniattia «ekonomichna bezpeka pidpriemstva»: osnovni pidkhody ta osoblyvosti. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*. 2019. Vyp. 6 (23). S. 297-302.
5. Melnyk S. I. Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia. Lviv: «Rastr-7», 2020. 384 s.
6. Vasylytsiv T. H., Hrynkevych S. S. Formuvannia seredovyscha ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytstva v Ukraini. *Ekonomichni chasopys KhKhI*. 2015. No 3–4(1). S. 24–27.
7. Iepifanova I., Dzhdzhula V. Suchasni tekhnologii upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstv v umovakh nevyznachenosti. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2025. №338(1). S. 574-577.
8. Heiets V.M., Kyzym M.O., Klebanova T.S., Cherniak O.Sh. Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo: monohrafiia. Kh.: Inzhek, 2006. 240 s.
9. Danilova E. I. Kontseptsiiia systemnoho pidkhodu do upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva: monohrafiia. Vinnytsia: Yevropeiska naukova platforma, 2020. 342 s.
10. Moroz O. V., Karachyna N. P., Shyian A.A. Kontseptsiiia ekonomichnoi bezpeky suchasnoho pidpriemstva : monohrafiia. Vinnytsia : VNTU, 2010. 259 s.
11. Zachosova N. V. Teoretyko-metodychni zasady pobudovy systemy ekonomichnoi bezpeky finansovykh ustanov. *Visnyk Cherkaskoho Universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*. 2016. No1. S. 44-55.
12. Bartashevska Yu.M. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: faktory vplyvu ta shliakhy zabezpechennia. *Ekonomika i suspilstvo*. 2016. № 7. S. 189-194.
13. Vasiutkina N., Vatazhchuk V. Faktory vplyvu na formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh dynamichnosti konkurentnoho seredovyscha. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2024. № 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-39>.
14. Shtanhret A.M., Kotliarevskiy Ya.V., Karaim M.M. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v umovakh antykrizovoho upravlinnia: kontseptualne vyznachennia ta mekhanizm zabezpechennia. L.: UAD, 2012. 288 s.
15. Harkusha V.O., Yershova N.Iu. Systematyzatsiia naukovykh pohliadiv shchodo sutnosti poniattia «ekonomichna bezpeka pidpriemstva». *Ekonomika ta suspilstvo*. 2021. Vyp. 28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>.
16. Safonik N., Dudik A. Osoblyvosti formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky aviapidpriemstv v umovakh transformatsiynykh peretvoren. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2022. No 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-94>.
17. Arefieva O., Tytykalo V., Kovalenko N. Ekonomichni mekhanizm zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstv pry nestabilnosti zovnishnoho seredovyscha. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriiia Ekonomika*. 2023. 16(32). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03).
18. Orlyk O. V. Analiz faktoriv vplyvu na ekonomichnu bezpeku pidpriemstv ta metody zakhystu vid zahroz i neutralizatsii yikh naslidkiv // *Trendy ta innovatsii v suchasni ekonomitsi: kolektyvna monohrafiia / za zah. red. O. S. Ivanilova*. – Kharkiv: KhNUBA, 2015. – S. 154-165.
19. Drahun A. O. Vyznachennia systemy chynnykiv, shcho vplyvaiut na ekonomichnu bezpeku pidpriemstva. *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. 2020. Vyp. 34. S. 64-71.
20. Hrynkevych S., Kohut M., Stankevych M. Evoliutsiia teoretychnykh kontseptsii ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-70>.
21. Bilomistniy, O. M., Bilomistna, I. I., & Galushko, Y. P. Influence external and internal factors to financial security of enterprise. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2017. №1(22). R. 105–111. <https://doi.org/10.18371/fcap.v1i22.109935>.
22. Krylov D. V. Kharakterystyka zahroz ekonomichni bezpetsi pidpriemstva v suchasnykh umovakh. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriiia: ekonomika ta upravlinnia*. 2024 № 13. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-04-07>.
23. Vasiutkina N. V., Smirnova A. S. Formuvannia stratehichnykh oriiientyryv zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva yak zasobu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti. *Biznes Inform*. 2022. №9. С. 53–59. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-9-53-59>.
24. Simkova T., Kopcha Yu. Stratehichni imperatyvy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh innovatsiinoho rozvytku pid vplyvom nevyznachenosti i ryzykiv. *Ekonomichni analiz*. 2025 rik. Tom 35. № 1. S. 167-177. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.167>
25. Smal T, Wieprow J. Energy Security in the Context of Global Energy Crisis: Economic and Financial Conditions. *Energies*. 2023; 16(4):1605. <https://doi.org/10.3390/en16041605>.
26. Revko A., Tulchynska S., Tkachenko T. Economic security of an industrial enterprise in competitive conditions. *Research Papers in Economics and Finance*. 2021. Vol. 5, No. 1, p. 76-84. DOI: 10.18559/ref.2021.1.6.
27. Kurhuzenkova L.A. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta chynnyky formuvannia yii vidpovidnoho rinvnia. *Ekonomika i suspilstvo*. 2015. №1. S. 31-34.

-
28. Zaichenko K. S., Dima N. I. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta rol. Efektyvna ekonomika. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8900>.
 29. Melnyk S. I. Adaptivne upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva. Efektyvna ekonomika. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10271>.
 30. Iepifanova I., Dzhezdzhula V., Rozvodiuk O., Shevchuk D. Teoretychni aspekty upravlinnia finansovoiu bezpekoiu vitchyznianskykh pidpriemstv. Innovation and Sustainability, 2023. (1), 8–14. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.8.14>
 31. Vitiuk A., Kuran O. Intehralne otsiniuvannya finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky mashynobudivnykh pidpriemstv. Innovation and Sustainability, 2022 (4), 147–159. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.147.159>.